

PRATARMĖ

Šis dvyliktasis, tai yra antrąją dekadą skaičiuojantis, *Athena: filosofijos studijos* numeris yra visas skirtas Micheliui Foucault – mąstytojui, kurio filosofai savo laiku nenorėjo pripažinti filosofu, istorikai – istoriku, o sociologai – sociologu, tačiau kuris XX amžiuje padarė šioms, o taip pat ir daugeliui kitų humanitarinių bei socialinių mokslų disciplinų didžiulę įtaką ir tebedaro ją šiandien. Foucault mąstymo paradigma ar veikiau paradigmos, nes jų ne viena, įaugo į šiuolaikinį mąstymą, suformavo jo paradigmą ar paradigmas taip, kad pasidarė nelengva pažvelgti į jas kritiškai, polemiskai. Tarp tų, kurie skaito Foucault veikalus arba susipažįsta su jo idėjomis per tarpininkus, vyrauja apologetinė ir egzegetinė nuostata bei prieiga. Foucault nebegręsia atmetimas, veikiau jau ištirpimas inteligentų folkloro tariamoje savaime suprantamybėje. Paradigma darosi nebeatpažįstama ir nepastebima, kai ji pavirsta idioma.

Lietuviškai turime palyginti ne taip jau mažai Foucault tekstų*. Žinoma, jų anaip tol negana, nes vis dar neišsivertėme net pačių svarbiausių jo veikalų – *Žinojimo archeologijos*, *Žodžių ir daiktų*, *Beprotybės istorijos klasikiniame amžiuje*, o šio naujojo klasiko kūryba, jau publikuota ir žymia dalimi išversta į anglų bei kitas didžiąsias kalbas, apima ne tikrai knygas, studijas, straipsnius, esė, interviu, bet ir universitetinių paskaitų kursus. *Athena: filosofijos studijos* 12 numerio branduolį sudaro du naujai išversti svarbūs, chrestomatiniai ar seminariniai Foucault tekstai: „Meninos“, sudarančios fundamentalaus veikalo *Žodžiai ir daiktai. Humanitarinių mokslų archeologija* pirmąjį skyrių, ir atskirai pasirodęs esė „Kitoniškos erdvės“.

* „Kas yra autorius“, *Metai*, 1992, nr. 9–10; *Diskurso tvarka*, Vilnius: Baltos lankos, 1998; *Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas*, Vilnius: Baltos lankos, 1998; *Seksualumo istorija*, Vilnius: Vaga, 1999; „Žinojimo archeologija“, *XX amžiaus literatūros teorijos*, II d., Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.

Prie metro tekstų glaudžiasi mėginimas apsvarstyti vieną iš jų, „Meninas“ – Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto A. J. Greimo centre gyvuojančio Dabartinės filosofijos seminaro Danutės Bacevičiūtės parengtas ir gerokai patrumpintas protokolas „Reprezentacijos problema: vaizdai, žodžiai ir daiktai“. Reikia pripažinti, kad šio seminaro dalyviams – Vygandui Aleksandravičiui, Danutei Bacevičiūtei, Mintautui Gutauskui, Deimai Katinaitei, Jurgai Katkuvienei, Aušrai Kaziliūnaitei, Nijolei Keršytei, Vaivai Kubeckienei, Jūratei Levinai, Jolitai Liškevičienei, Gediminui Milašiui, Daliai Pauliukevičiūtei, Tojanai Račiūnaitei, Arūnui Sverdiolui, Marijai Vabalaitei, Gintautei Žemaitytei ir kitiems, kurių net replikų neišliko rašytiniame tekste, šis tekstas atrodo gerokai nuviliantis, neperduodantis to, kas seminare iš tiesų vyko. Bet tai, galima sakyti, savaip iliustruoja tą reprezentacijos krizę ar jos paradoksalumą, kuriuos kaip tik ir mėgino apmąstyti Foucault, nagrinėdamas garsųjį Velázquezo paveikslą...

Bene didžiausia *Athenos* numeryje spausdinamų tekstų dalis yra skirta įrašyti Foucault mąstymą į Vakarų mąstymo istoriją arba nustatyti vienos ar kitos jo sampratos ryšį su amžininkų idėjomis. Naglis Kardelis tiria panoptikumo idėjos ištakas ir aptinka jas senovės graikų kultūroje – panoramiškumo, apskritai regimumo ir netgi mąstomumo aptarimuose. Daina Habdankaitė sieja Foucault žinojimo tyrimui svarbią pertrūkio idėją su atitinkamos Bachelard'o idėjos radikalizacija. Kęstutis Šapoka bando sučiuopti prieštarinę Foucault istorizmo pobūdį, gretindamas su jį veikusiu Naujųjų laikų ir ypač XX a. *a priori* supratimu. Linas Jokubaitis nagrinėja, kas artina, o kas skiria Foucault ir Nietzsche's svarstymus apie istorijos „naudą ir žalą“, Kasparas Pocius – Foucault ir Deleuze'o galios sampratas. Danutė Bacevičiūtė patalpina tai, ką ji apibūdina kaip etinio subjekto rekonstravimą, plačiame dabartinių pastangų sučiuopti etikos pagrindus kontekste. Kiek kitaip dirba Denis Petrina – nagrinėdamas Foucault biopolitikos teoriją, jis veikiau imanentiškai svarsto jos niuansus. Tiesa, ir čia neapsieinama be Naujųjų laikų filosofijos kontekstų.

Du autoriai demonstruoja kitokį santykį su Foucault: Mintautas Gutasukas pritaiko heterotopijos sampratą, išdėstyta numeryje spausdinamame esė „Kitoniškos erdvės“, nagrinėdamas daugialypį zoologijos sodo fenomeną ir išskirdamas jo klodus, o Vaiva Kubeckienė įžvelgia panoptizmą baroko kultūroje ir aukštuomenės gyvenime, išryškindama sąitus su medžioklės samprata.

Numerio autoriai kiekvienas žvelgia į Foucault iš savo perspektyvos ir remiasi savomis prielaidomis. Jas aptarti, pagrįsti ir diskutuoti – ateities uždavinys; tikėkimės, ne „ant švento Nigdo“.

Parengiant šį žurnalo numerį, daugiausiai pastangų padėjo ir daugiausia juo rūpinosi *Athenos* „mama“ Danutė Bacevičiūtė.